

Entrevista a Jean-Marc Lévy-Leblond, físic i assagista

“Critico la ciència perquè l'estimo”Jean-Marc Lévy-Leblond és professor de física a la Universitat de Niça. Dirigeix la revista *Alliage* i és autor d'obres com *(Auto)critique de la science* i *L'esprit de sel*.

Una de les seves grans preocupacions i motiu de reflexió és la relació entre ciència, cultura i societat, com mostra la línia de la revista *Alliage* —els interessats poden escriure a 78, Route de Saint-Pierre de Féric, 06000 Niça—, amb uns continguts que no oblidem que estem en l'era de la tecnociència. Lévy-Leblond sembla pensar el mateix que el movia el maig del 68, però amb uns plantejaments pràctics diferents.

—*Han passat ja molts mesos des de la guerra del Golf. ¿Creu que la visió pública de la ciència va canviar amb la utilització de tecnologia militar molt sofisticada?*

—És aviat per respondre. Però estem en una contradicció. D'una banda, la coalició internacional ha guanyat per la seva superioritat tecnològica. Però, al contrari del que es va pretendre, la tecnologia no ha estat gaire més neta que la tecnologia militar tradicional. Els bombardejos poden haver estat més selectius que els generalitzats de la Segona Guerra Mundial, però hi ha hagut molts morts. La tecnologia és eficaç, però no neta. Ara, una primera deducció positiva és que la ciència i la tècnica no s'han de pensar de forma aïllada. L'autonomia d'aquestes respecte als efectes polítics sembla encara més improbable que abans del conflicte.

—*¿Es trist que persones que no s'interessen pels avanços de la ciència segueixin les característiques de les armes?*

—No estic segur que això re-

alment interessi. Sí que hi està interessada la premsa. Però no crec que mobilitzi l'interès dels lectors. L'accent posat en els aspectes científics de la guerra ha esborrat una mica els altres efectes, ha fet de tapadora. S'ha destacat el més fort, el que ha guanyat ràpidament.

—*¿La ciència es veu com una panacea o com un camí de l'holocaust?*

—No conec gaires estudis seriosos sobre això. Crec que hem de sortir d'aquest maniqueisme. D'una banda es diu que la ciència és la solució per a tots els problemes. De l'altre costat, l'anticientífista, la

ciència és la culpable. Ni els científics ni els periodistes científics no han pogut convèncer l'opinió pública que la ciència és totalment bona ni els corrents ecologistes més radicals han pogut convèncer que la ciència és totalment dolenta. Sóc més aviat optimista, perquè l'hora dels enfrontaments entre científics i anticientífics està en procés de cloure's.

—*¿Reflexionen prou els científics sobre les conseqüències del seu treball?*

—Els científics estan en retard. Fa un temps vam tenir una reunió sobre l'anticientifisme i es va dir que cal anar-hi amb compte, perquè de seguida s'arriba a criticar la ciència mateixa. Els feia por, no per la ciència, sinó per ells mateixos. Si hi ha una evolució de la consciència comuna sobre els reptes de la ciència, en poc temps l'organització mateixa de la ciència pot patir transformacions que afectin els seus privilegis i llibertats. Quan se sentin amenaçats serà quan reflexionin més sobre les coses. Cal que surtin de la seva torre d'ivori.

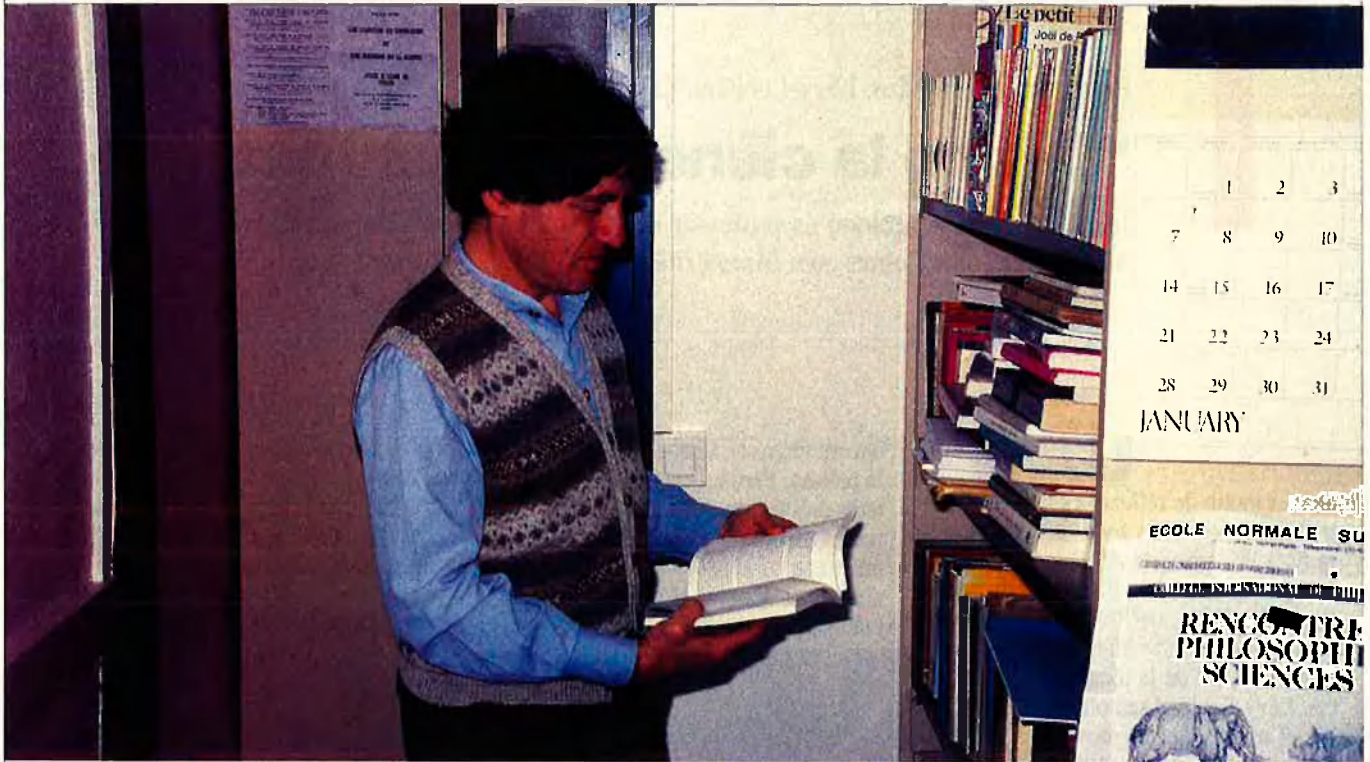
—*Els intel·lectuals, ¿critiquen la ciència sense mostrar gaire interès i coneixement?*

—Crec que la major part dels intel·lectuals literaris i ar-

Jean-Marc Lévy-Leblond.

XAVIER DURAN

"L'esperit del maig del 68 no està mort del tot".

XAVIER DURAN

tistes desconeixen força la ciència. Però a la inversa també és cert. Els científics no coneixen la literatura, les arts plàstiques. No en parlen. Però apareixen grups minoritaris: científics que s'interessen per la vida intel·lectual i intel·lectuals que s'interessen per la ciència. Es produeixen iniciatives encara puntuals, però molt diversificades.

—*La ciència, ¿té un paper cultural de primer ordre?*

—L'hauria de tenir. Per cultura s'entén literatura, pintura, música... I la ciència hi és absent, tret de casos molt particulars. A l'efecte de la ciència sobre la cultura seguirà un efecte des de la cultura sobre la ciència. Aquesta, en el seu sistema de treball canvia i això ha estat produït en gran part per la influència de la cultura. És a dir, en el moment actual la ciència ha d'aprendre molt més de la cultura que la cultura de la ciència. És la meua tesi personal.

—*¿Vivim una cultura fragmentada o gairebé esmicolada?*

—Sí, però tinc companys que somien amb un renaixement que posarà en contacte poetes, científics, pintors. La separació, però, em sembla irreversible. No és estrany. La humanitat està molt diversificada, però hi ha una tendència a la uniformització. Crec que a la Terra hem de restar diferents els uns dels altres. Em sento diferent a Niça, a Barcelona o a París. Seria molt trist que es proposés una forma

cultural única a tot el planeta. L'art m'interessa perquè és una cosa diferent de la ciència. No cal que els científics coneguin tota la literatura o la pintura moderna. Però sí que tinguin unes nocions de cada cosa. Cal moure's entre la diversitat i la mobilitat a la vegada.

—*L'anglès ens influeix molt. ¿Quin paper fan, no ja les llengües minoritàries, sinó el francès mateix?*

—Hi ha una teoria que proposa que francès, català, portuguès, espanyol, etc. són dialectes d'una mateixa llengua, que s'anomenaria "llatí modern". És una cultura que comprèn bona part d'Europa, del nord d'Àfrica, d'Amèrica Llatina, una part de Nord-amèrica. Crec que hem d'aconseguir d'entendre'ns entre nosaltres, encara que no parlem la llengua de l'altre. Amb unes nocions generals, un català pot entendre un francès o un italià, parlant en la seva llengua. Si bona part de la recerca es fa en anglès, fer ciència no és solament investigar. També és l'aplicació tècnica, la divulgació. Fins i tot en el laboratori no parlem en anglès.

—*¿Qui ha de posar límits a la ciència?*

—La recerca i el desenvolupament científics han de trobar límits des del moment que xoquen amb l'interès general o, més aviat, des que es considera que hi xoquen. Fins i tot si l'opinió pública s'equivoca, ningú té dret —i els científics no més que els altres— a imposar una política sense un suport majoritari. Però és clar que els ins-

truments clàssics de la democràcia electiva —vot per delegació, referèndum— estan mal adaptats. ¿Sabrem inventar noves formes de democràcia capaces de donar-nos un domini col·lectiu de la tecnociència? És un repte dels propers decennis. El problema, ben segur, no és transformar els ciutadans en experts científics, sinó de donar-los-hi els mitjans per organitzar contraperitatges i de debatre contradictòriament. Quan aneu al metge, o podeu refusar el diagnòstic o el tractament, però, en cas de dubte, en podeu consultar un altre o diversos. Igualment, cal introduir la possibilitat d'una confrontació crítica sobre les eleccions tecnocientífiques. Allò que, d'altra banda, mostraria que la seva naturalesa és sovint d'ordre polític.

—*¿Com ha canviat el seu pensament des del maig del 68? ¿Ha perdut la visió de la utopia?*

—Es pot dir que pensava que era possible una transformació radical i profunda. L'ideal del socialisme era realitzable a curt termini. He esdevingut més escèptic i prudent, tinc menys il·lusió i esperança sobre canvis positius a curt termini. Però l'esperit del maig del 68 no està mort del tot. Tenim el deure de posar-ho tot en dubte i de criticar-ho tot, fins i tot la ciència. Es critica, sobretot, allò que s'estima. Critico la ciència perquè l'estimo.

Xavier Duran